

Veress Emőd*

NYELVHASZNÁLATI JOGOK A ROMÁN KÖZIGAZGATÁSBAN

Az előző előadások áttekintették a nyelvi jogok nemzetközi és hazai biztosításának a szintjeit. Az általam választott téma alapvetően gyakorlati jellegű: a joggal való élés feltételei az önkormányzati munkában és az állami intézményekben, és a jogérvényesítés helyi akadályai. Ha az előző felszólalások elsősorban a jogi szabályozást elemezték, az én feladatom a jogszabályi rendszer működésének, érvényesülésének, a jog hatályosulásának vizsgálata, illetve olyan következtetések levonása, amelynek a jogi szabályozás továbbfejlesztéséhez nyújthatnak támpontokat.

1. Az általános keretéről

A romániai nyelvi jogi rendszer megfelel a nemzetközi normáknak. Ezek a nemzetközi normák az államok közötti minimálkonszenzust fejezik ki, és az egyes államok – így Románia tekintetében is – kötelezővé az állam által történő aláírás és ratifikálás révén válnak. A nemzetközi normák Románia általi felvállalása a szuverenitás megnyilvánulása, és az előírt kötelezettségek tulajdonképpen az állam (Románia esetében: ideológiai nemzetállam¹) önkorlátozását fejezi ki. A nemzetközi normák a nyelvi jogok meghatározott szintjét biztosítják, és így a Romániában

létező jogi keret is nem túl sok, de nem is túl kevés jogot biztosít. Ezért azok a politikai törekvések, amelyek többet kérnek, természetesen. Viszont ez már nem tartozik a jog területére, mert a nemzetközi normákhoz képest többletjogok biztosítása csakis belső politikai folyamatok révén valósítható meg.²

A jelenlegi nyelvi jogi rendszer Romániában belső és külső nyomásra alakult ki. Az állam nem önszántából korlátozta magát a nyelvi jogok biztosításának területén, hanem az Európa-hoz való felzárkózási kényszer végett, valamint a fennálló és megfelelően képviselt belső igénynek köszönhetően.

Az európai gyakorlat korántsem egységes.³ Románia a jogi szabályozás tekintetében, az európai modellekben, az „alsó-közép” szintjén található. Viszont a létező jogok további tartalommal való feltöltése is szükséges, mert a jelenlegi jogi keretek között jóval többet lehet biztosítani, mint ami a közigazgatás mindennapjaiban tapasztalható.

A romániai nyelvi jogi rendszert sem alábecsülni, sem túlértékelni nem szabad. A nyelvi jogok biztosítása több lépcsőben valósult meg. Az első időszakban az 1991. évi helyi közigazgatási törvény⁴ általánosan állapított meg anyanyelv-használati jogokat, azokban az esetekben,

* ügyvéd, egyetemi oktató

1 Azért ideológiai nemzetállam, mert működésében nemzetállamként viselkedik, alkotmányosan magát nemzetállamként határozza meg, miközben a gyakorlatban jelentős kisebbségi csoportok élnek a területén. Az utóbbi években azért a változások mindenképpen pozitívak, és az alkotmányos önmeghatározás elveszti normatív tartalmát, jogi tartalom nélküli politikai nyilatkozattá válik.

2 Persze, a nemzetközi fellépésnek is megvan a jelentősége, hiszen a nemzetközi normák sem mindörökre adottak, dinamikus valóságot képviselnek.

3 A Korunk egy korábbi számában összefoglaltam az európai gyakorlatot, a nyelvi jogok szintjeit, az öt európai típust. Lásd Veress Emőd: Nemzeti kisebbségek anyanyelvhasználatára néhány európai ország közigazgatásában. Korunk 2001/10. 90-96. o.

4 Az 1991. évi 69. törvény (ma már nem hatályos), 30. és 54. cikkek.

ha adott kisebbséghez tartozó személyek „jelentős” számban élnek az adott területi-közigazgatási egységben. A gyakorlatban ott létezett a nyelvi jogok valamilyen használata, ahol helyi szinten kisebbségi politikai hatalom volt (többség a helyi vagy a megyei tanácsban, kisebbséghez tartozó polgármester).

A második fázisba való átlépést az 1997. évi 22. sürgősségi kormányrendelet jelentette (volna), de a törvényerejű kormányrendeletet az Alkotmánybíróság, elméletileg a nyelvhasználat kérdéséről teljesen független okokból, alkotmányellenesnek nyilvánította. Gyakorlati alkalmazására nem került sor. Ezért a második fázist ténylegesen a köztisztviselők jogállásáról szóló 1999. évi 188. törvény elfogadásától lehet számítani. A köztisztviselésnek sajátos feltétele egyes esetekben a nemzeti kisebbségi nyelv ismerete. A 188. törvény szerint azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek részaránya meghaladja a 20%-ot, egyes köztisztviselők, akik közvetlen kapcsolatban állnak az állampolgárokkal, ismerni fogják az illető nemzeti kisebbség nyelvét is.

A második időszakot az új helyi közigazgatási törvény (a 2001. évi 215. törvény) teljesíti ki, amely 20%-ot meghaladó kisebbségi részarányhoz köti a törvényben biztosított nyelvi jogok használatának kötelezettségét. Előljáróban szeretném tisztázni, hogy léteznek olyan értelmezések, amely szerint törvénytörő, ha a nyelvi jogokat azokban a területi-közigazgatási egységekben is biztosítják, ahol a nemzeti kisebbség részaránya nem haladja meg a 20%-át. Az ilyen értelmezés téves. Ami 20% felett a közhatalóságok számára kötelezettség, 20% alatt lehetőség. A 20%-os küszöbről is azt lehet elmondani, amit a nyelvi jogi rendszer egészéről: se nem sok, se nem kevés. Finnországban a hasonló küszöb 8%, a romániai Nemzetiségi Statútum (1945) 30%-ot meghaladó részarányhoz kötötte a nyelvi jogok használatát. Van olyan vélemény is, amelynek

hívei a nemzetközi normákban tartalmazott „jelentős” számarányt⁵ csakis 50%-ként, 50% fölötti részarányként tudják és akarják elképzelni.⁶ Ez természetesen sajátos és téves értelmezés.

A harmadik fázis a 2003-as alkotmánymódosításhoz köthető. Ennek kettős jelentősége van: egyrészt az organikus törvényi szinten biztosított nyelvi jogokat alkotmányos szintre emeli, így garantálja azokat, másrészt pedig kiterjeszti az anyanyelvhasználati jogok területét az önkormányzati igazgatásról a területi (dekoncentrált) államigazgatásra is. Az alkotmánymódosítás után a törvényhozó is tett még néhány lépést a nyelvi jogok kiteljesítése érdekében. A prefektusi intézményről szóló 2004. évi 340. törvény 2005. évi módosítása⁷ nyomán a prefektus kötelezettségei között megjelent az a feladat, hogy biztosítsa az nemzeti kisebbségek és a dekoncentrált közszolgálatok között az anyanyelv használatát, abban az esetben, ha a kisebbség részaránya az adott területi-közigazgatási egységben meghaladja a 20%-ot. A dekoncentrált közszolgálatok jellemzően megyei szinten működnek, ezért a területi-közigazgatási egység, amelyre a jogszabály utal, a megye. Egészen új a 2001. évi 215. törvény 2006. évi módosítása⁸, amely néhány pontban szintén bővíti anyanyelv használatának lehetőségét.

Vázlatosan áttekintve ez a nyelvi jogok biztosításának rendszerváltozás utáni története.⁹

2. A nyelvi jogok érvényesüléséről

A továbbiakban az egyes nyelvi jogok érvényesülését, az eredményeket, problémákat, a megoldási lehetőségeket tekintem át. Az alábbi táblázat összefoglalja a 2001. évi 215. helyi közigazgatási törvény anyanyelvhasználati jogokra vonatkozó előírásait.

17. cikk

2001-2006 között hatályos változat: Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy

5 A Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény, 10. cikk.

6 Valentin Prisăcaru: *Tratat de drept administrativ român. Partea generală.* Ed. a III-a. Lumina Lex. Bukarest 2002. 273-274. o.

7 2005. évi 179. sürgősségi kormányrendelet.

8 2006. évi 286. törvény.

9 Az alkotmánymódosítás után alaptörvényi szinten biztosítják az igazságszolgáltatásban való anyanyelvhasználat jogát is (Alkotmány, 128. cikk): a nemzeti kisebbségekhez tartozó állampolgároknak joguk van, hogy anyanyelvükön fejezzék ki magukat a bírói hatóságok előtt, az organikus törvény feltételei között. A jog gyakorlásának módozatait, ideértve a tolmácsok és fordítások használatát, úgy kell megállapítani, hogyne akadályozzák az igazságszolgáltatás megfelelő lebonyolítását, és ne okozzanak többletköltségeket az érintetteknek.

nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, a helyi közigazgatás hatóságai biztosítani fogják az ezekkel való viszonyban az anyanyelv használatát, összhangban az Alkotmánnyal, a helyi közigazgatási törvénnyel, és a Románia által ratifikált nemzetközi szerződéseknek megfelelően.

2006. július 21-től hatályos változat: Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, a helyi közigazgatás hatóságai, az alárendeltségükben található közintézmények, valamint a dekoncentrált közszolgálatok biztosítják az ezekkel való viszonyokban az anyanyelv használatát is, összhangban az Alkotmánnyal, a helyi közigazgatási törvénnyel, és azon nemzetközi szerződéseknek megfelelően, amelyekben Románia részes fél.

40. cikk

A helyi tanácsok üléseinek napirendi pontja-it azokban a városokban és községekben, ahol az egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, az illető nemzeti kisebbség anyanyelvén is nyilvánosságra kell hozni.

43. cikk

2001-2006 között hatályos változat: Azokban a helyi tanácsokban, ahol a helyi tanácsosok legalább egyharmada egy nemzeti kisebbséghez tartozik, a tanácsüléseken anyanyelven is fel lehet szólalni. A fordítás biztosítása a polgármester kötelessége. A tanácsülések dokumentációját román nyelven kell elkészíteni.

2006. július 21-től hatályos változat: A tanácsülések munkálata román nyelven folynak. Azokban a helyi tanácsokban, ahol a helyi tanácsosok legalább egyötöde egy nemzeti kisebbséghez tartozik, a tanácsüléseken anyanyelven is fel lehet szólalni. A román nyelvre történő fordítás biztosítása a polgármester kötelessége. A tanácsülések dokumentációját román nyelven kell elkészíteni.

51. cikk

Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, a normatív jellegű helyi tanácsi határozatokat az illető kisebbség anyanyelvén is nyilvánosságra kell hozni.

90. cikk

2001-2006 között hatályos változat: Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, a helyi közigazgatási hatóságokkal és a szakigazgatási szervekkel való kapcsolattartásban, szóban és írásban is az illető kisebbség anyanyelvén lehet ezekhez fordulni. A választ román nyelven és az illető kisebbség anyanyelvén is ki kell bocsátani.

2006. július 21-től hatályos változat: Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot, a helyi közigazgatási hatóságokkal, a szakapparátussal és a helyi tanácsnak alárendelt szervezetekkel való kapcsolattartásban, szóban és írásban is az illető kisebbség anyanyelvén lehet ezekhez fordulni. A választ román nyelven és az illető kisebbség anyanyelvén is ki kell bocsátani.

90. cikk

A kapcsolattartással foglalkozó tisztségekbe olyan személyeket is kell alkalmazni, akik ismerik az illető kisebbség anyanyelvét.

A helyi közigazgatási hatóságok biztosítani fogják, hogy a települések és az autoritásuk alá tartozó közintézmények elnevezését az illető kisebbség anyanyelvén is kifüggeszték, a közérdekű közleményeket pedig az illető kisebbség anyanyelvén is köztudomásra hozzák.

106. cikk /8/. bekezdés

Azokban a megyékben, ahol egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok részaránya meghaladja a 20%-ot a lakosság számából, akkor a megyei tanács napirendjét a nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok nyelvén is köztudomásra kell hozni.

110. cikk

A 110. cikk a megyei tanácsi határozatok tekintetében a 43. és az 51. cikkhez küld, vagyis ahol átlépik a 20%-os küszöböt, a megyei tanácsi határozatokat is közzé kell tenni az illető kisebbség anyanyelvén is, és egyharmados részarány esetén használni lehet az anyanyelvet a megyei tanácsok munkálatain.

156/1. cikk

2006. július 21-től hatályos változat, a szabály ekkor került be a törvénybe: A 17, 40 és a 90. cik-

kek előírásait akkor is alkalmazni kell, amikor, különböző okokból, a jelen törvény hatályba lépése után, egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok aránya a 17. cikkben előírt részarány alá esik.

A módosított Alkotmány a következőket írja elő: „Azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol az egy nemzeti kisebbséghez tartozó állampolgárok aránya jelentős, biztosítják az illető nemzeti kisebbség anyanyelvének használatát, szóban és írásban, a helyi közigazgatási hatóságokkal és a dekoncentrált közszolgálatokkal való kapcsolatokban, az organikus törvény feltételei között.”

A helyi és megyei tanács ülésein az anyanyelven való felszólalás joga akkor gyakorolható, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó tanácsosok a tanácsosok legalább egyharmadát, 2006. júliusától pedig egyötödét alkotják. A joggal való élés fakultatív („fel lehet szólalni”). A joggal a több esetben élnek, és a helyi (megyei) költségvetésből drága, a szinkrontolmácsolást lehetővé tevő berendezést vásároltak. Más esetekben olyan megközelítés is tapasztalható, hogy úgymint mindenki beszél románul, a hivatalos iratokat szintén csak román nyelven lehet elkészíteni, ezért „legyünk engedékenyek.” Ennek a megközelítésnek pragmatikusabb okai is lehetnek: a kis, például vidéki önkormányzat nem tud szakképzett személyzetet fenntartani anyagilag vagy nem képes a költséges berendezésbe pénzt fektetni.

Az anyanyelvhasználati jogoknak ennél is fontosabb területe az, amely a helyi közösség és a közigazgatás közötti kapcsolatokra vonatkozik. A közigazgatással való szóbeli kapcsolatoknak általában nincs akadály. Az írásos kapcsolatokkal vannak a problémák. A kérelmeket, a román jogszabályok szerint, írásban, anyanyelven is le lehet adni, és a válasz románul és fordításban is meg kell(ene) érkezzen. Ezen a területen több gond is felmerül: a közigazgatási hatóságok amúgy is nehézkesen működnek, nem „örvendenek” az anyanyelvhasználati jogoknak, amelyek a saját működésüket lassítják.

Több száz, sok esetben nem egységes formanyomtatványt használnak a közigazgatásban. Ezeket kisebbségi nyelven is hozzáférhetővé kell tenni, ez állami feladat, és ez nem történt meg.

A törvényes előírások szerint a kérelmeket magyar nyelven is le lehet adni, az eredmény pedig román nyelvű hivatalos közigazgatási

aktus kell legyen, mellékelte magyar fordítással. Például: magyar nyelvű kérelem, román nyelvű környezetvédelmi engedély. Ha csak a jogszabályi előírásokat nézzük, le lehet(ne) adni, az építkezési engedély igénylésekor magyar nyelvű dokumentációt. Az engedélyt román nyelven állítanak ki, és mellékelnek a magyar fordítást. Ugyanígy a független gazdasági tevékenységet folytató természetes személyek (a magyarországi egyéni vállalkozók megfelelője) esetében: a típusnyomtatványt ki kellene lehessen magyar nyelven tölteni. A példák sora folytatható, és ezen a területen kell a legtöbbet tenni a jogi keretek tartalommal való felöltése érdekében. Persze, hogy ez többletmunkával jár (de ajánlott feladat az önkormányzatok vagy civil szervezetek számára).

Az anyanyelvhasználati jogok esetében a tudatosítás is fontos szerepet kell játsszon: például kevesen tudják, még a korabeli sajtóviták ellenére is, hogy lehetséges az anyanyelven történő házasságkötés. A 2001. évi 1206-os kormányhatározat 9. cikke szerint a házasságkötéseket az anyakönyvezető román nyelven végzi, viszont kérésre a szertartást a házasulandó személyek anyanyelvén is le lehet folytatni, ha az anyakönyvezető ismeri az illető nyelvet. Az anyakönyvi okiratokat és bizonyítványokat csak román nyelven állítják ki.

A helységnevtáblák kérdése nagyvonalakban rendeződött, kikerültek a kétnyelvű helységnevtáblák. Legújabbban – konkrét jogszabályi előírás hiányában, politikai egyezségnek köszönhetően – a vasútállomásokon is elhelyezték a kisebbségi nyelvű feliratokat. (Magyarországi ismerősöm őszintén és mélyen meglepődött, amikor Nagyváradon meglátta a magyar nyelvű feliratot). A tolerancia hiánya néhány esetben megnyilvánul: összefestettek vagy megrongáltak kétnyelvű feliratokat (ez egyébként bűncselekmény). Olyan pozitív példák is léteznek, igaz, hogy szórványosan, mint Nagyszeben, ahol annak ellenére, hogy a német anyanyelvű lakosság részaránya elenyésző, mégis létezik kétnyelvű felirat, felismerve ennek erkölcsi értékét, és elismerve a település történelmi múltját.

A helységnevtáblákkal még van egy kisebb gond: noha a jogszabályok világos szabványokat határoztak meg, ezeket nem mindenütt tartják be. A szabványok – vázlatosan – a következők: fehér alapon fekete betűk, ugyanazon a helységnevjelző táblán, a település bejáratánál és kijára-

tánál is, felül a román nyelvű, alul a kisebbségi nyelvű felirat, azonos betűmérettel és betűtípussal. A gyakorlatban vannak színes feliratok (például: kék alapon fehér betűk), vagy több táblán van elhelyezve a felirat, nem azonos méretűek a feliratok (általában a kisebbségi nyelvű a kisebb), vagy csak a település bejáratánál van elhelyezve a kétnyelvű felirat. Ezen a területen jó lenne a szabványokat betartani. Nem tartozik ide, de sok település bejáratánál a helységnévtábla helyett vagy mellett giccses, általában nemzeti motívumokat elegyítő, túldíszített faragványokat, építményeket helyeztek el (ez a megjegyzés itt magyar településekre vonatkozik).

A földrajzi nevekre (folyónevek) és irányjelző táblákra általános nemzetközi előírás létezik, az a belső jog részét képezi, de ezeket nem hiszem, hogy alkalmazni fogják, amíg román jogszabályban nem kerülnek megfogalmazásra, tételes átvételre. Ugyanez a helyzet – és a gyakorlatban ebből sok probléma származott, lásd Marosvásárhely esetét – az utcanévtáblákkal. Sok településen ez még vitás kérdés. Pedig nincs miért annak lennie. Dorin Florea (jelenleg Demokrata Párt) „uralma” alatt levő Marosvásárhely a negatív példa (lásd: „strada Gheorghe Doja utca”), ott sok vitát váltott ki az utcanevek problémája. Az utcanevek kétnyelvű feliratozása ellen a legfontosabb, de mondvasínált érv, hogy a helyi közigazgatási törvény nem írja elő ezt a jogot. Az elutasító álláspont azonban nem veszi figyelembe a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény (Románia az 1995. évi 33. törvénnyel ratifikálta) előírásait, amely tételesen vonatkozik az utcanevekre és a közönségnek szánt földrajzi nevek (irányítótáblák) eseteire, ha erre igény van. Ezt az igényt a helyi tanács, a helyi közösség képviselőjében, nagyon is kifejezheti. A Románia által ratifikált nemzetközi egyezmények pedig a belső jog részét képezik. Ezt a rendelkezést még akkor is alkalmazni kellene, ha a helyi közigazgatási törvény tételesen megtagadná az utcanevek kétnyelvű kihelyezését, mert a Keretegyezmény szerint a nemzeti kisebbségek és az ezekhez tartozó személyek jogainak és szabadságainak védelme része az emberi jogok nemzetközi védelmének. Ezért az alkotmány alapján, ha az emberi jogokra vonatkozó nemzetközi jogi aktusok és a belső jog között eltérés van, a nemzetközi aktust kell

alkalmazni, hacsak a belső jog nem tartalmaz kedvezőbb előírásokat. Esetünkben nincsen tiltás, csak hallgat a törvény. Esetleg hasznos lenne a végrehajtási szabályzatban megfogalmazni a kétnyelvű utcafeliratok elhelyezésének jogát és kötelességét, hogy ne kelljen minden esetben – szűklátókörű – értelmezési problémákkal szembenézni.

A közintézmények többnyelvű feliratozása általában megtörtént, ami nehézség, a közintézmények elnevezései: ha minden kormányzat alatt a minisztériumi felépítés, a központi szakigazgatás szervezete ilyen gyorsan változik, akkor az önkormányzatok és a területi államigazgatás egyik fő feladata az állandó táblacserélés lesz.

Az anyanyelvhasználati jogok történetében a harmadik fázishoz köthető a területi államigazgatásban az anyanyelv használatának biztosítása. 1946-ban, a Nemzetiségi Statútun kapcsán panaszkolt el Demeter János, hogy az anyanyelv használatának a joga nem terjed ki „az állami apparátus minden olyan közegére, amivel a tömegek érintkezni kénytelenek.” Ezért, Demeter János szerint „kívánatos volna... hogy a nyelvhasználati jog a közigazgatás egész szervezetét, az összes minisztériumoknak alárendelt hivatalokat, valamint az autonóm intézeteket is felölelje.”¹⁰ A 2003-as alkotmánymódosítás jelentős lépést tett ebbe az irányba: amikor a dekoncentrált közszolgálatokra (területi szinten, központi alárendeltségben működő közigazgatási hatóságok) is kiterjesztette az anyanyelvhasználati jogokat, úttörő változást hajtott végre. Amit sokan persze még nem is értettek meg. Például a csíkszeredai postán csak román nyelvű feliratot helyeztek el. A Román Posta szervezetét tekintve országos társaság, minisztériumi alárendeltségben működő, állami gazdasági szerepvállalási forma. Jellegét tekintve azonban közszolgálat, ezért a postára is vonatkoznak az alaptörvényi előírások. Ezért a csíkszeredai postafelirat alkotmányellenes. A megyei és helyi postahivatalok dekoncentrált közszolgálatok. (Az esetben, legalábbis számomra úgy tűnt, a rosszindulatnak a legkisebb szerepe sem volt, inkább a figyelmetlenségnek). Az alkotmány konkretizálására néhány általános szabály most már a helyi közigazgatási törvényben és a prefektusi intézményről szóló törvényben is megtalálható. Ennek ellenére a hétköznapiakban a dekoncentrált

10 Demeter János: Nemzetiségi nyelv a közigazgatásban. Kolozsvár 1946. 3. és 21. o.

közigazgatásban, a dekoncentrált közszolgáltatásokban a változások lassúbbak, és lehet, hogy a nyelvi jogok bevezetéséről szóló kormányhatározat elfogadása világosabb üzenetet közvetítene a ennek az igazgatási szervezetrendszernek, mint az alaptörvény megváltoztatása.

A napirendek és a normatív határozatok közzétételével (kifüggesztés, sajtó) van, ahol nincs gond, de vidéken, főleg ahol a magyarság részaránya nem sokkal van 20% felett, a jog nem igazán van biztosítva. A szociológusoknak való feladat felmérni a kisebbségi nyelven történő anyanyelvhasználatot, elsősorban ott, ahol a magyarság részaránya nem haladja meg az 50%-ot (és következésképpen nincs helyi politikai hatalma). Az ilyen felmérés elsősorban a közigazgatás és az állampolgár viszonyára kell koncentrálnon. A kisebbségi anyanyelvhasználat minőségi biztosítását mindenütt bele kell illeszteni a romániai közigazgatás közszolgálati típusú reformjába.

Szintén nem megoldott a szórványközösségekben olyan köztisztviselők alkalmazása, akik magyar nyelvet is beszélnek. A rendőrség esetében is a törvény pontos szabályt tartalmaz (2002. évi 360 törvény, 79. cikk arról rendelkezik, hogy azokban a területi-közigazgatási egységekben, ahol egy nemzeti kisebbség aránya meghaladja a 20%-ot, olyan rendőröket is alkalmaznak, akik beszélnek az illető kisebbség nyelvét). A gyakorlatban van a gond: több, jóval több magyar anyanyelvű rendőrré lenne szükség. Történt előrehaladás, de még nagyon sok a tennivaló ezen a téren.

Az anyanyelv használatáról szóló konferencián a közigazgatásban használt magyar nyelv színvonaláról is szólni kell. Sajnos ez alacsony. A romániai közigazgatási szakemberképzés intézményes keretei már kialakultak. Állami és magán felsőoktatási intézmények hirdettek meg közigazgatás szakot, egyetemi (4 éves) és főiskolai (3 éves) képzés formájában. Főiskolai, és a bolognai átalakítási folyamat eredményeként egyetemi szintű közigazgatási képzés magyar nyelven is folyik, Sepsiszentgyörgyön és Szatmárnémetiben. A két intézmény a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politikai és Közigazgatási

Tudományok Karának keretében, kihelyezett képzésként működik. A magyar nyelvű felsőfokú képzés pozitív hatásai még egyelőre nem mérhetőek.

Hasznos lenne, ha a helyi közigazgatási hatóságok továbbra is, a jelenleginél hangsúlyosabban ezen intézmények mellé állnának, hiszen nekik is érdekük a szakemberek kinevelése. Ugyanakkor a főiskoláknak is bővíteniük kellene képzési kínálatukat, szakképzések, tanfolyamok révén megcélozni és bevonni a már közigazgatásban dolgozó, a közigazgatási gyakorlattal tisztában levő köztisztviselőket. A Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politikai és Közigazgatási Tudományok Karán egyelőre tervek szintjén felmerült magyar nyelvű közigazgatási master képzés elindításának a lehetősége is.

A közigazgatási képzés jelenlegi helyzete azonban több problémát is felvet. Ezért, akár programszerűen, a következőket el kell mondani:

- a) növelni kell az oktatás minőségét;
- b) a tantervet összhangba kell hozni a valós közigazgatási funkciók ellátásához szükséges ismeretanyaggal;
- c) szükséges a gyakorlat arányának és minőségének növelése az oktatási folyamatban;
- d) a Sepsiszentgyörgyön és Szatmárnémetiben működő intézmények vállalják fel a végzetek szakmában való elhelyezkedésének menedzsmentjét. Ez nem azt jelenti, hogy a főiskolák munkahelyet biztosítanak, hanem azt, hogy szerepet vállalnak a munkahelykeresés megszervezésében, információkat gyűjtésében és továbbításában stb.;
- e) a Sepsiszentgyörgyön és Szatmárnémetiben működő intézmények hangsúlyosabban vállalják fel a közigazgatás fejlesztéséhez szükséges kutatások, konferenciák lebonyolítását, kiadványok megjelenését és elsősorban szakpolitikák kidolgozását, a helyi közigazgatás számára. A főiskolák ehhez kapják meg a helyi közigazgatás anyagi és egyéb típusú támogatását.¹¹

A közigazgatási szakemberek többi része jogászok, gazdasági és műszaki szakemberek közül kerül ki. A közigazgatásnak számos szakigazgatási jellegű tevékenysége van, ahol speciális ismere-

11 Korábban szükségesnek tartottam a négyéves egyetemi szintű magyar nyelvű közigazgatási képzés elindítását. Jeleztem, hogy akár a Babeş-Bolyai Tudományegyetem, akár a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem szóba jöhet. A lényeg az, hogy ne mindkettő, hiszen párhuzamos szakokra nem lenne szükség (sajnos, más területen erre vannak példák). A kérdést a felsőfokú képzés bolognai rendszer szerinti átalakítása megoldotta: a korábbi hároméves főiskolai képzés hároméves egyetemi képzéssé alakult. Most aktualitása a magyar nyelvű mesterképzésnek van, amint ezt korábban jeleztem.

tek szükségesekek. Az általános közigazgatási képzés és a szakképzések révén kell olyan felkészült közigazgatási testületet kialakítani, amely szakszerűen és szolgálatszerűen működik. A jogászképzés az a terület, ahol szintén áttörést kell elérni. Itt szintén a realista, szintén „piaci” álláspontot képviselem, amely nem kizárólagosan magyar nyelvű jogászképzést, hanem a nagyon pontosan megtervezett, kétnyelvű, román-magyar képzést szeretné megvalósítani. Az intézményesített oktatási kereteken kívül számos tanfolyam, szeminárium, szakképzés állt és áll a közigazgatási szakemberek részére, főként román nyelven.

Nemrég alapították meg a Nemzeti Közigazgatási Intézetet, amely a köztisztviselői kar és a közméltósági tisztséget gyakorló személyek számára fog hivatalos képzési intézményként működni, kihelyezett központjain keresztül is. Ebben az Intézetben szerepet kellene kapjon a magyar nyelvű képzés.

A közigazgatásban való anyanyelvhasználat minőségének növelését több kiadvány is elősegítheti. Románia Hivatalos Közlönyének magyar nyelvű fordítását akarom megemlíteni. A Hivatalos Közlöny esetében növelni kell a jogszabályok fordításának színvonalát, amely nyelvészek és jogászok közötti együttműködést tesz

szükségessé. A magyar nyelvű Hivatalos Közlönyben a súlyos szakmai hibáktól kezdve a (nevetséges) „melléfordításokig” minden megtalálható. Szintén fontos szerep jut a 2003-ban indult a Romániai Magyar Jogtudományi Közlönynek, a magyar nyelvű jogi szakfolyóiratnak. Remélhetőleg már most fontos segédeszköze a közigazgatási jogalkalmazásnak.

3. Összegzés

A nyelvi jogok romániai biztosítása és gyakorlása fontos eredmény, ugyanakkor kihívás. A jogi keretekben és a mindennapokban előrelépések történnek. De általában a jogi keret jár a mindennapi valóság előtt.

Álláspontjainkban és javaslatainkban mi járunk a jogi szabályozás előtt. Mert így a javaslatok remélhetőleg fejlesztik a jogi kereteket, a jogi keretek fejlesztése pedig megváltoztatja a valóságot. A kisebbségi érdekérvényesítés, állami önkorlátozás, nemzetközi jogi keretek változásai és átvétele, a politikai kultúra átalakulása az eszközeink ebben a folyamatban. A cél pedig egyszerű: az, hogy magyarként otthon érezzük magunkat Romániában, hogy a jogegyenlőség alapelvűl tényé válasszon.

